

Critic's Point

5η συναυλία ΑΑΟ-Ουγγρική βραδιά ΚΟΑ

14/2014.

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΥΜΕ τὰ ἀρκτικόλεξα ΑΑΟ: Εἶναι ἡ νεοπαγῆς *Academica Athens Orchestra*, ἀποτελούμενης καὶ ἀπὸ μέλη τῆς ἀλησμόνητης Ὀρχήστρας Χρωμάτων, θύματος τοῦ παμπάλαιόθεν μουσοκτόνου ντοβλετιοῦ μας, αὐτὴ τὴ φορά μὲ πρόσχημα τὴν οἰκονομικὴ κρίση: μόνοι ἀνέλαβαν πρωτοβουλία καὶ συναπετέλεσαν ἓνα σύνολο μὲ ἐπὶ κεφαλῆς μιὰ σημαντικότερη, ἐπίσης κατατρεγμένη (διαφοροτρόπως ὅμως) φυσιογνωμία τῆς μουσικῆς μας, τὸ συνθέτη, ἀρχιμουσικό, συνθέτη καὶ σήμερα διευθυντὴ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν Νίκο Ἀθηναῖο. Ἡδὴ μὲ τὶς 4 πρῶτες ἐμφανίσεις του, τὰ θαυμάσια προμματα καὶ τὸ ἀνώτατο, ἄξιο δισκογραφικῆς προβολῆς, ἐπίπεδο τῶν ἐρμηνειῶν του τὸ νεοπαγῆς σύνολο ὅχι μόνον ἀπέκτησε τακτικότερο κοινὸ «ὀπαδῶν», θὰ λέγαμε, πὺ γεμίζουν τὴν αἴθουσα Ἴρης Γαρουφαλῆς τοῦ Ὁδείου, ἀλλὰ καὶ τείνει νὰ ἐξελεγχθεῖ σὲ θεσμό. Μία μόνο παρατήρηση στὸν ἀδαῆ καὶ ἀνώνυμο συντάκτη τοῦ προγράμματος, ἀπλοῦ 4σέλιδου Α4 τσακισμένου στὴ μέση: ἀπανταχοῦ γῆς, ἀπὸ Λονδίνου μέχρι Οὐλάν Μπατόρ, στὰ προγράμματα συναυλιῶν δημοσιεύονται τὰ μέρη τῶν ἐκτελουμένων ἔργων καὶ εἰ δυνατόν οἱ χρονολογίαι συνθέσεως. Ἄς μὴν ἐπικαλεσθεῖ πρόβλημα χώρου. Ἀπλῶς μπορούσε τὸ βιογραφικὸ τοῦ ἐκάστοτε σολίστ (σελ. 3), μὲ πελώρια στοιχεῖα καὶ ἀραιῆς ἀράδες, νὰ δημοσιεύεται μὲ τὸν ἴδιο ὄφθαλμὸ τῶν μικρότερων στοιχείων τῆς σελ. 4—ἱστορικὸ ΑΑΟ καὶ βιογραφικὸ Ἀθηναίου

1. ΡΟΣΣΙΝΙ, ΤΖΟΑΚΚΙΝΟ [Rossini, Gioacchino, 1792-1868]: *Sonata a quattro* ἀρ. 3, ντο μείζ., (1804): Allegro, Andante, Moderato. Ἐμβρόντητοι μείναμε διαπιστώνοντας ὅτι οἱ συνολικὰ 6 *Sonate a quattro* γράφτηκαν ἀπὸ ἓνα 12χρονο παιδί. Δεχθήκαμε μάθημα ὑψηλῆς συνθέσεως. I. Allegro σὲ ὕφος ὠριμότητα μοτσάρτειο, διάσπαρτο μὲ

άφθονους κόκκους δυνατῶν ροσσίνειων μπαχαρικῶν, λ.χ. ἀμφιταλάν-
στευση κατιόντος ἡμιτονίου μεταξύ μείζονος καὶ ἐλάσσονος. II. Andante
σὲ δραματικώτατη ἐλάσσονα, θεία πλήν προσωρινὰ μεταξελισσόμενη σὲ
μείζονα, μὲ θαυμάσιο γραφή γιὰ ἔγχορδα. Ἐφάμιλλο ἴσως τοῦ περίφημου
μπετοβενικοῦ Andante con moto, μεσαίου μέρους τοῦ Κοντσέρτου γιὰ
πιάνο ἄρ. 4, ἔργο 58, σολ μείζ. πού ἦταν τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ
γνωρίζει τὸ παιδί, ἀφοῦ τὸ ἔργο γράφτηκε...τὸ 1805-06! III. Moderato,
ἐπιστροφή στὸν ὄριμο Μότσαρτ, μὲ ἐκπληκτικὴ διφωνία, σόλι βιολον-
τσέλου καὶ κοντραμπάσου σὲ ἐλάσσονα. Θεία ἐρμηνεία, διαυγέστατη
νοηματικά, λεπτότατα εὐροη, χυμώδης ἐκφραστικά, ἄξια μιᾶς ἐξόδου τοῦ
συνόλου στὴ διεθνῆ δισκογραφικὴ ἀγορά, δεδομένης τῆς ἀνυπαρξίας
ἐλληνικῆς.

2. ΜΟΤΣΑΡΤ, ΒΟΛΦΓΚΑΝΓΚ ΑΜΑΝΤΕΟΥΣ [Mozart, Wolfgang
Amadeus, 1756-1791]; Κοντσέρτο γιὰ κλαρινέτο, λα μείζ., ἔργο 622
(1791). Ἀποθέωση ἐκφραστικῆς ὀριμότητος τοῦ σολίστ Σπύρου Μουρί-
κη, πλαισιωμένου ἀπὸ ἔγχορδα, ἐμπλουτισμένα μόνον ἀπὸ 2 φλάουτα, 2
φαγκότα καὶ 2 κόρνα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Νίκου Ἀθηναίου: μᾶς ἀπογειώσαν οἱ
φίνες ἀποχρώσεις δυναμικῆς καὶ ὁ πλαστικώτατος φραστικὸς κυματισμὸς
σὲ ταχύτατα δεξιότεχνικὰ περάσματα, ἢ περίτεχνη ἀμβλυνση τίμπρου,
φύσει ρέποντος πρὸς τὸ διάτορο. Στὸ μεσαῖο Adagio, ὅπου ἡ τελικὴ
ἐπανάληψη τοῦ θέματος θύμιζεν ἡλιοβασίλεμμα, σημείωσα μία καὶ μόνον
λέξη: *Παράδεισος!* Κορύφωμα τῶν ὡς ἄνω ἀρετῶν σολίστ καὶ ὀρχή-
στρας πού εἶναι ἀμφίβολο ἂν ἀποδίδει ἢ καλλίτερη τῶν ἡχογραφήσεων καὶ
τὸ Φινάλε.

3. ΣΟΥΜΠΕΡΤ, ΦΡΑΝΤΣ [Schubert, Franz, 1797-1828]: Συμ-
φωνία ἄρ. 5, σι ὕφ. μείζ., ἔργο D. 485 (Σεπτ.-3 Ὀκτ. 1816!). Ἐνορχη-
στρωμένη μόνον γιὰ φλάουτο, ἀνά 2 ὄμποε, φαγκότα καὶ κόρνα, καί,
φυσικά, ἔγχορδα, εἶναι ἐπηρρεασμένη ἀπὸ τὸ θαυμασμὸ τοῦ συνθέτη γιὰ
τὸ Μότσαρτ: «ὦ, Μότσαρτ, ἀθάνατε Μότσαρτ, μὲ πόσες ἀναρίθμητες
ἐντυπώσεις μιᾶς φωτεινότερος καὶ καλλίτερης ζωῆς, σφράγισες τίς ψυχές
μας». Ὅμως, τὸ 1816 ἡ περίφημη προφητεία τοῦ Χάιντν, μετὰ τὴν ἀ-
ἐκτέλεση τῆς *Ἡρωικῆς Συμφωνίας* (στὴν τηλεοπτικὴ ταινία τοῦ BBC
Eroica, 2003, σκηνοθεσία Simon Cellan Jones), «ἀπὸ σήμερα (στὴ
μουσικῆ) τὸ κάθε τι ἔχει ἀλλάξει» εἶχε πρὸ πολλοῦ ἐπαληθευθεῖ: γιὰ νὰ

ἀναδειχθεῖ σὲ μιὰ τόσο ἀνεπίληπτη ἐρμηνεία, ὥστε νὰ μᾶς κάνει νὰ νομίσουμε πολὺ συντομότερο τοῦ πραγματικοῦ, ἓνα ἔργο πού ἀσφαλῶς χρειαζόταν μεγαλύτερη αἴθουσα: λ.χ. παρὰ τὴ λιτότητα τῶν μέσων, ἢ ἐνορχήστρωση ἔχει σαφῶς ἀλλάξει. Οἱ ἐναλλαγές μείζονος καὶ ἐλάσσονος (ἀνάπτυξη α' μέρους, γ' μέρος ἰδίως στὸ θεϊκό τρίο), καθαρὰ συμπερτείες, ἀλλὰ καὶ διατονικότητα καὶ χρωματικότητα (φινάλε), πιστοποιοῦν τὴν διάσταση τῆς ἀλλαγῆς καὶ ἀναδείχθηκαν ἐξαισία ἀπὸ τὴν πάνσοφη καὶ ὑπερευαίσθητη μπαγκέτα τοῦ Νίκου Ἀθηναίου (Ῥδεῖο Ἀθηνῶν, αἴθουσα «Ἄρης Γαρουφαλῆς», 27.3.2014).

* * *

ΠΑΡΑ ΤΙΣ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΑΠΟΨΗ ἀξιοζήλευτες καὶ ἀνεπίληπτες ἐκτελέσεις-ἐρμηνεῖες ὁλόκληρου τοῦ προγράμματος («οὐγγρικοῦ», ἐπειδὴ πλὴν τοῦ ἐναρκτηρίου ἑλληνικοῦ τὸ ἀποτελοῦσαν ἔργα Λίστ καὶ Κοντάγυ) τῆς τελευταίας συναυλίας τῆς ΚΟΑ, ὑπὸ τὸ Βύρωνα Φιδετζῆ, εὐτυχέστατους μᾶς ἔκαμε μόνον τὸ α' μέρος: τὸ β', μὲ α' ἐκτελέσεις ἔργων Κοντάγυ, πού πάντως ἔπρεπε ὀπωσδήποτε νὰ ἀκουσθοῦν ἀπὸ τὴν ΚΟΑ, ἂν μὴ τι ἄλλο καὶ μόνον ἐπειδὴ ὁ συνθέτης θεωρεῖται β' τῆ τάξει μεταξύ τῶν ὁμοτέχνων συμπατριωτῶν του μετὰ τὸ μέγιστο Μπέλα Μπάρτοκ, εἰλικρινὰ μᾶς ἐκούρασε: τὸ διαμαντάκι τοῦ Τσιλιγκιρίδη δικαίωσε τὴν ἀκλόνητη, παρὰ τοὺς διωγμούς πού μᾶς στοίχισεν, ἀποψή μας ὅτι τὸ ὅποιο φιλόμουσο ἑλληνικὸ κοινό, πρέπει νὰ προσλάβει ὅλη τὴν Ἐντεχνη Ἑλληνικὴ Μουσικὴ δύο αἰώνων ὡς ἀδιάσπαστη συνέχεια ἀπὸ τοὺς Μάντζαρο (1795-1872) ὡς τοὺς Ἀγγελάκη καὶ τὸν προμνησθέντα.

ΤΣΙΑΙΓΚΙΡΙΔΗΣ, ΣΑΒΒΑΣ (γ. 1977): «Verbum IV: The Mechanical Orchestra» [Λόγος ἀρ. 4 : Ἡ Μηχανικὴ Ὀρχήστρα, 2014]. Σημαντικότερη σελίδα νεοελληνικῆς μουσικῆς φιλολογίας, ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀλλ' ἰσόκυρη μὲ ἐκείνην τοῦ Ἀγγελάκη, πρόσφατα ἀκουσμένη, ἦκιστα μηχανικὴ, ὅπως ἐπιμένει ὁ ὑπότιτλος ἀλλὰ καὶ μονοφωνικὴ ὅπως τὴ θέλει ὁ συνθέτης στὸ ὑπερβολικὰ σεμνὸ, λιτὸ καὶ λακωνικὸ σημείωμά του στὸ πρόγραμμα. Αποθέωση ρυθμοῦ μέσῳ ἑνὸς δαιμονικοῦ «καλπασμοῦ», μὲ ἐκθαμβωτικὰ πρωτότυπης εὐκινησίας, πλούσια σὲ ἀπροσδόκητες ἐναλλαγές, ἐνορχήστρωση, ὑψηλὴ σύνθεση καθ' αὐτὴ, μὲ ...τονικότατο σκελετό, πού θὰ ἔκανε νὰ βρυκολακιάσουν μὲς στὰ μνήματά τους πολλοὺς μετόχους τῆς ἐταιρείας...Schœnberg καὶ Σία.

ΛΙΣΤ, ΦΡΑΝΤΣ [Liszt, Franz, 1811-1886]: «Κοντσέρτο για πιάνο αρ. 2» λα μείζ. έργο S 125, α' έκτ. Βαϊμάρη, 1857). Σολίστ, ή νέα πιανίστα Έλένη Κούκου, κόρη του γνωστού συνθέτου Περικλή Κούκου. Μια από τις ελάχιστες φορές (ίσως πρώτη) που άκουγα τὸ έργο αυτό σε όλη τή φευγαλέα συνοχή του μουσικού στοχασμού του. Η νέα, εκτός από αυτόνομη άψογη δακτυλική τεχνική, είχε ήχο άδρό, μεστό και αξιοθαύμαστη προσήλωση ακριβώς στην ως άνω συνοχή. Στην οποία ανταποκρίθηκε άψογα ο Φιδετζής, δίνοντας στο μέρος της ορχήστρας άρρηκτην ένότητα με εκείνο του σολίστ. Η περίτεχνη χρωστική του «πεντάλ», ποτέ δέν γινόταν αυτόσκοπος βλαπτικός της νοηματικής ροής. Άνυπονοῦμε να ακούσουμε τή νέα σε άτομικό ρεσιτάλ. Μπίς της: μια άβρη πιανιστική σελίδα, με έντονότατα τὰ γνωρίσματα ὕφους του πατέρα της.

ΚΟΝΤΑΓΥ, ΖΟΛΤΑΝ [Kodaly, Zoltan, 1882-1967]: (16) «Παραλλαγές πάνω στο ούγγρικό δημοτικό τραγούδι “Τὸ Παγῶνι”», για ορχήστρα (1939). Θέμα, φευ, σε άνημιτόνια πεντατονική κλίμακα που άπαντὰ από τή Σκωτία, καταπίνει όλη τήν Κίνα και τή Ν.Α. Άσία και φθάνει ίσως μέχρι τή Χοκκάιντο (Βόρεια Ίαπωνία). Όμως πέντε νότες (όλοι οί δυνατοί συνδυασμοί τους: 125!) σε ρυθμό άδιαλείπτως 4μερῆ, άπλῶς δέν είναι μουσική. Μοιραῖα οί παραλλαγές εδράζονταν σε έντόνως διαφορετικά ρυθμικά σχήματα, και σε πυκνά, ήπιως διάφωνα ορχηστρικά tutti αξιοθαύμαστου τεχνίτου, πλην λαλίστατου συνθέτου: οί παραλλαγές, συχνά κινεζόηχες, μπορούσε να είναι τὸ πολὺ 10. Σκυλοβαρεθήκαμε...

ΚΟΝΤΑΓΥ, ΖΟΛΤΑΝ: «Ούγγρικός Ψαλμός» [λατ. Psalmus Hungaricus], έργο 13 (1923), για τενόρο, παιδική και μεικτή χορωδία και ορχήστρα. Σολίστ: ο τενόρος Τίμπορ Σάππανος [Tibor Szappanos, πρφ. Sappanosh]. Τὸ «Ούγγρικός» και κουραφέξαλα: μετάφραση στην ούγγρική από τὸν εκ Κέτσκεμετ [Kecskemét] συμπολίτη του συνθέτου ποιητή Μίχαγυ Βέγκ [Mihály Vég, 16ος αἰ.] του...έβραϊκότατου 55ου (ή 54ου κατά τή μετάφραση τῶν Ο') Ψαλμοῦ του Δαυΐδ. Συμμετείχαν 5 χορωδίες, πλήθη που θύμιζαν τὸ στρατὸ του Δαρείου στὰ Γαυγάμηλα: Παιδική (διδ. Μιχάλης Πατσέας) και Μικτή (διδ. Ειρήνη Πατσέα) Ὁδείου Κοντάγυ, Ἀθηναϊκὸ Χορωδιακὸ Σύνολο (διδ. Δημήτρης Καραβέλης), Νεανική Χορωδία Δημοτικοῦ Ὁδείου Γλυφάδας (διδ. Μαρία Μπιλικᾶ), Χορωδία Δήμου Πετροπόλεως (διδ. Ροδούλα Χαρδαλή), ὅλες

συντονισμένες από τους Ειρήνη και Μιχάλη Πατσέα. 39 λέξεις μόνον ή απαρίθμησή τους. Ήψογη απόδοση όπως και του τενόρου, καταλληλότερου μάλλον για *Παληάτσους*. Σαχάρα μονοτονίας, διακοπτόμενη από σόλο φλάουτου (συνοδεία άρπας: Δαυΐδ γάρ...) και βιολιού. Δεν συζητείται ή συμβολή του Κοντάγου στην παιδαγωγική και έθνομουσικολογία. Τα έργα, που όπωσδήποτε καλώς άκούσαμε και δή άψόγως έκτελεσμένα, ύπαινίσσονται ότι ως συνθέτης, μπροστά στο Μπάρτοκ, είναι πυγμαίος. Πόσο νοσταλγήσαμε το όρατόριο του Άνδρέα Νεζερίτη *Πέντε Ψαλμοί του Δαυΐδ*. Ο καυμένος είχε την τραγωδία να γεννηθεί σε τόπο μουσοκτόνο...(Αΐθουσα ΧΔΛ, 28.3.2014).
